

Kur'an'ın İlk Türkçe Tercümeleri ve Mustafa Bin Muhammed'in İhlâs Suresi Tefsiri Yusuf AKÇAY*

Özet

Anadolu Selçuklu Devletinin 1243 Köseadağ mağlubiyetiyle fikri ve siyasî açıdan parçalanması gerek Anadolu'daki fikir hareketlerinin kesintiye uğramasına gerekse yeni siyasî gelişmelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu siyasî buhranın Anadolu insanı üzerinde yarattığı maddî ve manevî sıkıntı, manzum ve mensur propaganda eserleriyle tarikat inançlarını yaymaya çalışan mutasavvıfların işlerini kolaylaştırmış ve neticede Anadolu'daki sosyal hayatın bu tasavvufî tesirle gelişmesine zemin hazırlamıştır. Bu gelişmelerin XIV. yüzyılda çok daha etkili olduğunu görüyoruz. Siyasi otoritelerini kurmaya çalışan Anadolu Beylerinin, bu kargaşa içinde bile ilim adamlarını himaye etmesi; kendi varlıklarını devam ettirebilmek için toplumda söz sahibi olan bu insanların desteği taşıyan duyduklarının açık bir göstergesidir. Fakat hangi sebeple olursa olsun XIV. yüzyıl Anadolu'daki birçok şehrin ilim merkezi durumunda olduğu bir yüzyıldır. Konya, Kayseri, Niğde, Sivas, Kastamonu, Ankara, Kütahya, Lâdik (Denizli), Amasya, Bursa, İznik gibi şehirler devamlı surette devrin fikir hayatını canlı tutan mekanlar olarak görünmektedir.

Beylikler döneminde verilen eserlerin birçoğunun Türkçe olduğunu görüyoruz. Bunun önemli sebeplerinden biri, verilen eserlerin doğrudan topluma yönelik didaktik metinler olması, diğeri ise Beylerin çoğunun Türkçeden başka bir dil bilmemesidir. Fakat amaç ne olursa olsun, bu eserlerin büyük oranda Türkçe olması, dilin gelişmesinde ve dinî terminolojinin oluşmasında önemli bir rol oynamıştır.

Türk dilinin gerek Doğu Türkçesi gerekse Batı Türkçesi sahasında çok sayıda dinî metnin yazıldığını görüyoruz. Bunlar arasında Kur'an-ı Kerim'in tercüme ve tefsirleri ilk sırada yer almaktadır. Mustafa bin Muhammed'in İhlâs Suresi tefsiri de Beylikler Devri Türkçesi diye isimlendirilen dönemde yazılmış eserlerden biridir.

Bu çalışmada Mustafa bin Muhammed'in hayatı, şahsiyeti, yaşadığı yer ve zaman, ilmî ve edebî kişiliği ve eserleri hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

The First Turkish Translation of Qur'an and Interpretation of Surah Al-Ikhlâs by Mustafa bin Muhammed Yusuf AKÇAY

Abstract

The 1243 Köseadağ defeat of the Anatolian Seljuk Empire not only dismantled the Empire on political and intellectual aspects but it also interrupted those intellectual movements and caused the emergence of new political strides in Anatolia. This political conjuncture created material and moral distress on Anatolian people and opened the doors for mystics'(Sufis) who were trying to propagate their religious beliefs through literary works such as poetry and prose which eventually paved the way for the refinement of social life under the influence of Sufi order. We perceived the compelling effects of these developments in the XIV. Century. The continuous protection of these wise men by Anatolian Principalities (Beylik) amid this tumultuous period, in which they were also trying to establish their own political authority, clearly demonstrates the necessity of gaining the support of these influential figures' for their survival. But, irrespective of the reason XIV. Century has been a century that every city in Anatolia was a center of wisdom. The cities such as, Konya, Kayseri, Niğde, Sivas, Kastamonu, Ankara, Kütahya, Ladik(Denizli), Amasya, Bursa and İznik, had perceived as the places that kept the intellectual life alive in that century.

* Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi- İSTANBUL

Dil ve Edebiyat Araştırmalar, S.5, s. 125-140

We see that most of the literary works of Principalities Period were in Turkish. One of the primary reasons of this was; most of the literary works were didactic texts that were mainly public oriented and most of the “Beys” (rulers) did not know any language other than Turkish. But irrespective to the intended purpose, since these works were mainly in Turkish they played a crucial role for the advancement of the language and the formation of the religious terminology.

We have seen that there were lots of religious texts written both in the field of East Turkish and West Turkish. Interpretation and translation of Qur’an is coming first among them. Also the interpretation of Surah Al-Ikhlâs by Mustafa bin Muhammed is one of the texts that had written during the so-called Principalities Period. In this study you will find detailed information regarding Mustafa bin Muhammed and his life, his personality, the period in which and where he lived, his scholarly and literary style